

Jānis Akuraters

SAULES GREDZENS.

Teiku drama vienā cēlienā ar prologu un epilogu.

TĒLI UN PERSONAS.

Imanta	}	virsaiši,
Nameizis		
Talivalds		
Viesturs		
Lāčplēsis	}	tautas varoņi,
Koknesis		
Vaidelotis	—	dzesminieks,
Krīvs,		
Vaidelotes,		
Kaņavīri,		
Araji,		
Burtnieks,		
Viņa līgava Mirdza,		
Jodi, pūķi, raganas, sumpurņi.		

Prologs.

Kas verga valgus viegli raisa?
Kas viņa lūpas smaidam ver?
Ap viņa nakti zvaigznes kaisa?
Un mūžam gaida viņš un cer...

Kas pusnakts tumsā ceļavīru
Pret rīta ausmu aicina?
Kas sadragātu karavīru
Ar spēka malku dzirdina?

Kas bāreniti milināja,
Tāi ābeļziedus pakaisot?
Kas kalpa zēnu vilināja,
Par rīta dienu sapņojot?

Kas zemes krēslas lejai pāri
Uz sauļu dziesmam garu nes,
No dūksnāja uz baltu āri
Ka sauciens tevīm atskanēs?

Ak, saldais spēks iz zemes pītes
Ik sirdi saulei augšup sauc,
Auž dievu sapni dziesmas nītes,
Pie dieviem zemes tēli trauc.

Tas — dziesminiēks, kam kokle stāsta
Un vītnu vītnēs dziesmas vij,
Tas tautu raisīja no lāsta
Un tautas sāpēm līdzī bij.

Viņš pats visdziļās brūces nesa,
Pats viņš visasak tika šausts,
Kā ziemels sēras viņam dvesa,
Viņš pats kā koks, no zibens laužts.

Viņš seno mūžu tumšās klizmās
Kā dievu atbalss, skanīgs zvans;
Viņš klusa zelta saules vizma,
Kur gadusimtu nāves tvans.

Viņš zvaigžņu ceļš priekš tautas baltās,
Dziļš avots, mūžam spirdzinošs,
Un, visu atdodams, kā skaņa —
Uz saules zemi aicinošs.

Viņš dus kā mūži laika dusā — —
Nu jums ir laimes pilna sirds,
Nu jums vairs dvēse neapkusa —
Iz viņa kapa spēks jums irdz.

Saules gredzens.

Nogrimusi Saules pils ezera dzelmē. Burtnieku, tautas varoņu un virsaišu dusas vieta.

Simtsgadu svētki Saules pili.

Zaļganmelna tumsa un nāves klusums. Tikko saredzami augstie pils spraiši un pīlari un lielās logu velves. Miers. Laika pulkstenis šit gadusimteņu maiņu. Zvanošs un dūcošs, kā no liela zelta zvana, nodimd pulksteņa sitiens un ilgi vēl velvēs atbalsojas un dūc skaņa. Tad dzirdama tāla spēcīga sievietes balss, skanīga kā zvans un saucoša.

Balss.

Saule, Saule, Saule! Atmodies!

Caur logiem un no augšas sāk tecēt kā plata straume saules gaisma un piepilda visu pili. Gliemežvāku grīda sāk zaļgot, pie sienam pamirdz zobeni un kausi, ragi un kokles, kara ieguvumi, sen savītuši ozola vaiņagi. Pils dībenā pie kāda dievu tēla iedegas uguns uz akmens ziedokļa. Virs ziedokļa pie staba liels zaļojošs ozola vaiņags.

Tiek redzami dusošie varoņu un mitu tēli. Pie virsaišu kājam gulī karavīri un araji, ap krīvu burtnieki un vaidelotes. Jodu un sumpurņu tēli nobēg kaktos un pazūd.

Virsaīši mostas un visi dusošie ap viņiem. Visa telpa pilna spēcīgas saules gaismas, kas laužas no augšas.

Krīvs mozdamies.

Bij sauciens: Saule, Saule, Saule, pamodies!

Virsaīši mozdamies.

Bij sauciens: Saule, Saule, Saule, pamodies!

Lāčplēsis mozdamies.

Bij, it kā simtu gadus zvanītu.

Vaidelotis mozdamies.

Es nupat gaišu sapni sapņoju...

Koknesis mozdamiēs.

Man darbu, darbu!
Spēks par velti rūst.

Imanta.

Vaj nebij tā,
Ka sāktu rīta ausums plūst?

Krīvs.

Sauc mūs atkal senās dienas!

Talivalds.

Un tauta?

Krīvs. To zīmes teiks. Aplūko ozola vaiņagu pār ziedokli.
Ak, zaļu lapu kronis vizuļo
Un jauni augumi mums pretim sniecas!..
Zeļ laimē tauta, jauna spēka dvēsta!

Visi prieka pārņemti ceļas un iet lūkot vaiņagu, smaida, sarunājas, brīnas. Vaidelotes liek kronus galvās un greznojas, karavīri pārlūko ieročus.

Vaidelotis vaiņagā lūkodams.

Es gaišu sapni sapņoju —
Tas vēsta...

Krīvs vaiņagā pētīdams, skumjāk.

Ak, šīs sāpes, kas kā putni
Plēsīgi bij aizbaidēti,
Atgriezties grib mūsu vidū:
Jauno zaļumu ēd rūsa.

Balsis starp karavīriem.

Rūsa... rūsa... nāves vēstis...

Imanta kaujas priekā tuvodamiēs.

Teic, kas par ienaidnieku atkal
Mums prieka stundas postīt grib?
Mēs karapulkus kopā sauksim,
Mums zobeni vēl spoži zib.

Nameizis ar spēku.

Mums ienaidis spēkus rīsis dzīslās,
Kā vējš, kas oglēs liesmu pūš,
Nav asinis ne manta dārgas,
Lai austu tikai vaļas mūžs!

Talivalds cienībā, lēni.

Visas likstas paveiks prāts:
Gudriba ir dieviem rada,
Tautu ta pār kavekļiem
Tā kā strautu jūrā vada.

Viesturs.

Miers un uzticība dieviem
Tautu rod kā klinti cietu,
Pāri visam nesīs to,
Vaj kāds vainotu, vaj smietu.

Lāčplēsis visā varenībā.

Teic, ko nozīmē šī rūsa?
Dreb no spēka manas krūtīs!

Krīvs pētišanu beidzis.

Ak, šis ienaidnieks nav zinams,
Bet ta spēks pār pasaul' plašo
Stāv kā neliecama vara —
Visu satverošs viņš dvašo.
Akmeni un dzelzi mīlē
Viņa vilinošas rokas,
Dziesmas zūd un apklust kokle,
Patī saule bēg un bālē...
Visas sirdis viņam lokas.

Jodu un sumpurņu smieklī dziļumos. Baigs klusums. Šalka un klusa sarunāšanās. Visi spiežas, viens pēc otra, pie vaiņaga un aplūkō to pēc kārtas pa visu cēliena laiku. Virsaiši un varoņi pulcejas ap krīvu, visi pilni ugunīgas gribas, glābt tautu, un katrs saka savu padomu. Viņu valoda plūst strauji, kā vētras brāziens, viņu kustībās manama cīņas un darba kāre un neat-
turamas ilgas.

Imanta.

Pret katru ienaidnieku zobens
Lai tautas rokā pretim celts,
Kas viņas ārem virsū mācas,
No stipras rokas veikts un šķelts!
Liks arajs arklu mierā duset,
Uz krasta tīklu metīs zvejs,
Ar drosmi ienaidniekam pretim
Kā saule mirdzēs katris sejs.
Pulks pulku sauks pār mežu vērem,
Vaj sirmgalvis, vaj baltgalvs zēns.
Prom sievas savus mīļos raidīs,
Par liesmu iekvēlos ik plēns!
Caur kaujas asiņaino rītu
Tik sudrabota saule lēks,
Kā plūdi svešiniekus skalos
Tik visas tautas plašais spēks.
Lai ceļas tauta briesmam pretim —
Kaut mirušiem būs apklāts lauks,
Tak prieka pilns ar gaviļsteigu
Gan varoņus skaļš līgo sauks!

Nameizis.

Kad žņaudzas ienaidnieks kā važa,
Ik pilsētu un ciemu spiež,
Kā mēris katru nokauj slepus —
Tad varons krūtīs pretim griež.
Tad nav vairs mājas, nava sētas,
Nav nakšu miera — viss ir beigts,
Tad naida kvēle — krūtīs roze,
Tad nežēligais karš ir sveikts!
Tad uguns kalpo, asmens, viltus,
Salkst asiņu tad visa būts,
Un ja tev jakrīt nāves valgā,
Kā vergs tad nebūsi tu gūts.
Pret naidnieku šo tautai vēlu:

Vaj nāvē ej, vaj esi brīvs!
No bailem iznīks apspiedeji,
Kad tautas ienaidis kvēlos sīvs.

Talivalds.

Kur asinis izplūst,
Tur nāve staigā.
Bet tautai smieties vajaga
Dzīvības vaigā.
Prāts varu var paveikt:
Lai gudriba sirmā
Pret ienaidnieku
Iet cīņā pirmā.
Pār traku jūru
Brauc buņa ar prātu,
Lai droši pie saulainiem
Krastiem stātu.
Kā meža zvēru
Ar gudribu gūstam,
Tā visiem šķēpiem
Par valdniekiem kļūstam.
Lai vēstam tautai
Drošību gudru,
Tas dievu vairogš pret ienaidnieku.

Viesturs.

Pirms pie šķēpa pielikt roku,
Mīlestībai ziedēt būs.
Laiņība kā saules tveice
Visur tīksmi audzina.
Dieva tikums neaizmirstams
Visus mūsu gūstā dos,
Ienaidnieks būs kara biedrs,
Ja tam pasniegts viesā kauss.
Augstsirdība — vīra vara,
Vienība — kā straume rauj.
Izgaist naidnieks, draugu pulki

Visā zemē sveic un māj.
Senā laime atpeld balta,
Līgo skan un dzīru galds . . .
Dievu tikums zīmēs tautu,
Miers pār visu valdīs salds.

Lāčplēsis.

Nav cita tautas vaditāja,
Kā spēks un drosme vīrišķa,
Pret viņu satrīc dzelžu vara
Un jodi pekles dibenā.
Kā ozolam iz klinšu spraugas
Būs spēkam sariesties un augt,
Kā pārkoņam iz tvaika smēdes
Ar dobjū varas balsi saukt.
Kā Daugavai caur akmenskalnu
Uz jūru savu straumi nest,
Tā spēkam dimdošam uz āri
Lai tautas sapni ziedos vest!
Spēks — karavīrs, kas daili meklē,
Viņš joda lāstu atraisis
Un visu spējis zaļā varā
Un saulē tautai kroni vīs.

Koknesis.

Mans sapnis un cerība
Manās rokās:
Darbs, darbs tik slaucīs
No vaināga rūsū!
Kā lemesis vizmots
Būs tauta spodra,
Pils pacelsies torņiem
No mudrām rokām.
Kā debesu pērkons
Ar spodru zibeņa āvu
Nakti un raganas sašķel,
Tā darba cirvis

Šķels klinti un zemi cietu,
Liks pērli vaiņagā,
Lai saulei smietu.

Vaidelotis.

Ar jodu spēku slepeno
Ik diena, mirklis — karš.
Nekas tad tautu nesargā,
Ne vairogs, dzelzs, ne varš.
Pa asarainām tekam brist
Ja vergam mūžadien,
Kas viņa tumšai nākotnei
Lai saules kroni sien?
Tik daile, dievu sūtita,
Un sirmais dziesmu spēks
Būs tautas vairogs stiprakais,
Kad pūķi tumsā rēks.
Kā strautā vaiņags izmazgats
Mirdz gaiši meitenei,
Tā dziesmu gara aicinats
Ir sapnis nākotnei.
Pie dieviem gaismas tālumā
Ikkatra dvaša plūst,
Ar dziesmu saldu, cīņiņā,
Ikkatris spēkus gūst.

Kāds karavīrs.

Ar dziesmu asins kaujai pāri
Mums sudrabota saule lēca.

Kāds arajs.

Ar dziesmu nakts un dienas vijās,
Kad vergu tumsā man bij art.

Kāda vaidelote.

Ar dziesmu vaiņags galvā mirdza
Un naktī uguns neizdzisa.

Krīvs.

Dziesma — laimes dienu sapnis,
Atspulga iz seniem laikiem,
Visu varu varetāja,
Jaunu dienu liela vēsts.
Kā ik simtu gadu stundā
Vēlejām mēs dziesmu spēku,
Tā šai stundā kalnus, lejas
Novēlesim dziesmai baltai.
Gadusimtu lai skan līgo,
Sirdis dieviem tuvinājo.
Laimē dies, kā senās dienās,
Baltā tauta atraisīta.
Dievus piesauksim šai stundā,
Pašķirt cīņas grūtā brīdī.
Dedzi mūžam, uguns kvēle,
Dimdi mūžam, dziesmu spēks!

Viņš pieiet pie ziedokļa un pēdejos vārdus runadams aizkar ar roku uguni un vaiņagu virs ziedokļa, tad dziļi palokas ziedokļa priekšā un aiziet nost. Pēc viņa nāk virsaiši un tautas varoņi un atkārtodami viņa vārdus dara to pašu; tad iet arāji un karavīri un vaidelotes. Svinīgs miers un spožums piepilda visu pili.

Burtnieks un Mirdza parādas pa labi uz akmens kāpšiem un kāpj pili. Burtnieks ar kokli rokās, Mirdza vaiņagā. Viņa pieturas pie Burtnieka un bailīgi seko tam.

Mirdza.

Dziļumos šajos
Man līgsmi un baigi.

Burtnieks.

Te senlaiku tēli dus,
Viss atmirdz zaigi.

Mirdza.

Ar baismu sirds pilna —
Vaj rašu te viņu,
Manu zudušo saules
Gredzentīņu?

Burtnieks paliek izbrīnijies.

Dzīvs viss un mirdzošs!
Raugies šais tēlos!

Mirdza.

Mirdz uguns kvēle . . .
Vaj rašu, ko vēlos?
Ak, brīnumu teika,
Godiba klusā,
Sirds mana no laimes
Gura un kusa! Abi paliek brīnumā raugoties.

Krīvs tuvodamies.

Vēstniekus no tautas sveicinam,
Jūs, kā sapni mīļi saldu!

Virsaīši tuvodamies.

Tautas tēli neredzeti!
Burtnieks tas un Saules meita!
Kādas vēstis viņi nesīs?
Saule atmirdz ēnu pili!

Varoņi.

Dziesminieku apsveicinam!
Viņš mums stāstīs tautas stāstu!
Daiļums viņa vaigā blāzmo!
Viņam līgava gan daiļā?

Krīvs aicinadams.

Burtniek, tautu meita baltā,
Šurp pie svētas uguns nākat,
Šaubas tumšās klīdinajiet:
Dziesmu tauta vēl ir dzīva?

Vaidelotes un kaņavīri un araji apstāj līgsmā priekā Burtnieku
un viņa līgavu un apbrīno tos.

Vaidelote.

Daiļa kā dieve ta
Rītausmas smaidā.

Cita.

Ta sēru ģērbā —
Redz, balta visa!

Cita.

Tai acīs dziļi
Kā ezers melns — sāpes.

Cita.

Bet briestošas krūtis
Ar saules sakti!

Cita aicinādama.

Nāc, māsa, un vēsti
Mums prieka vēsti!

Cita.

Pie ziedokļa, godā,
Šos izredzetos!

Karavīrs nāk klāt jautadams.

Vaj karavīri nāk no kaujas
Kā varetaji? Vaj vairs nepārnāk?

Arajs jautadams tuvojas.

Vaj druva zel un ābeļdārzi balti?
Vaj tikums spalgo meitu vainadziņos?

Burtnieks atbildedams.

Dievibas tēli,
Skumjas to vada — —
Tad vēstiet tai prieku,
Kā senos laikos.

Krīvs liek roku uz viņas galvas.

Teic mums visu, zemes meita,
Savu likteni un gaitas.
Tā kā uguns dziļā naktī
Mirdz tev dievu sveicinajums
Šinī mūžu gultnē klusā.

Mirdza nometas ceļos pie ziedokļa. Pie viņas stāv Burtnieks ar kokli. Virsaiši, varoņi un vaidelotes pulcejas ziņkārībā ap viņiem. Vidū stāv krīvs augstāk par citiem.

Mirdza aizgrābtībā,

Jums, senie tēli,
Tev, laimes sapnis,
Jums savas līgsmes
Un sāpes teikšu.
Ja atbildi atrašu
Savām bēdam,
Kā ābele plaukšu
Sārtuma ziedā,
Ja veltas būs ilgas —
Man pazust zem saules ...
Ja, zeļ zaļumā
Spēcīgā tauta!
Sen pekles vara
Un verdziba grauta.

Visi tēli sajūsmā atkārtoti cits caur citu.

Zeļ, zeļ zaļumā
Spēcīgā tauta!
Sen pekles vara
Un verdziba grauta.

Prieks un līgsmība.

Mirdza.

Kā mūžu ozols,
Kam jaunā saulē
Jauni augumi
Šalko un žvīgo,
Druvā apzēla
Sen asins pēdas;
Nav varas jodiem,
Nav ķēmiem spējas, Skumji.
Bet naidniekam svešam
Nu kalpo ļaudis.

Visi tēli skumji cits caur citu.

Ak, naidniekam svešam
Nu kalpo ļaudis.

Baigs klusums.

Krīvs.

Ak, ta rūsa, kas ar zelta
Lāsem vainagu ēd zaļo...

Visi tēli.

Rūsa, rūsa zaļās lapās...

Mirdza.

Zeltam nu kalpo
Arajs un kareivs.
Dziesma skan klusi,
Kā nogurusi.

Visi tēli skumji.

Dziesma skan klusi,
Kā nogurusi...

Mirdza.

Bet šis naidnieks,
Kam zemju zemes
Kalpo un lokas
Saldajos valgos,
Gan kā burvis
Zaudetu spēku,
Ja man nebūtu
Dārgums kāds gaisis.
Sēras man vainagā, Skumjak.
Nesmaida diena.
Migļajā mekleju
Zudušo mantu...

Tēli.

Tai dārgums zudis kāds!
Tas visu piepildit spētu!
Tad smaidītu līgava dailē!

Krīvs.

Gaismas dieviem saredzama
Katra sāpe, katra sēra —
Teic, ko skumsti, saule vēstīs
Tavu tumšo šaubu galu.

Mirdza stāstoši.

Aiz gadusimtiem,
Aiz laiku laikiem,
Kad dievi tautai
Šūpuli kāra,
Smaidīga, mirdzoša,
Vēlīga, gaiša
Saules meita
Tai iedāvināja
Saules gredzenu blāzmoti spodru.
Ikkatru vainu
Gredzens dziedināja,
Ikkatru sāpi
Apklusināja.
Jods dziļumos slēpās
No viņa vizmas,
Tik labie gari
Mājoja ciemos —
Un saules meita
Vēlīgi smējās.
No cilts uz cilti
Šis gredzentiņš gāja,
Kā mantojums vienīgs,
No sentēviem — bērniem.
Vaj arajs raizēs
Tai palūkojās —
Ar svētību dievi
Pār druvu gāja;
Vaj meitenīte
To pamirdzināja,
Ta tikumā balta
Kā diena gāja;
Vaj bāra bērns gaitās
To palūkojās,
Par pērli ik asara
Rociņā krita.
Vaj karakalps asiņu

Kaujā iedams
To paskandināja
Zobena galā,
Jau dievu dēli
Tam priekšā jāja,
Kā brīnums naidnieku
Klidināja.
Tā vizeja mūži
Gaismā un laimē,
Bij tauta sargata
Dievu saimē.

Tēli līgsmi.

Ak, vizeja mūži
Gaismā un laimē,
Bij tauta sargata
Dievu saimē.

Mirdza.

Tad tumši mūži
Kā mākons mācās,
Dzelzs araju žņaudza
Ar verdzibas važu.
Viss gura un dzīsa,
Pat dievības gunis;
Kā mēris tumsa
Bezgala plētās,
Tad gredzens atmirdza
Debesu gaismā,
Tad rima sāpes,
Tad rietās spēki.
Gan mūžu mūžus,
Gan gadu gadus
Ar tautu saules
Meitene gāja
Caur tumsas lejam
Uz saules āri.
Ar mirdzu vaiņagā

Izgāja meitas,
Ar spēku krūtīs
Atelpa vīri,
Ar skaidrām acīm
Jaunekļi smējās,
Līdz pašķīrās migla,
Līdz ausmojās rīti
Un saules ārēs
Jzgāja ļaudis.

Visi tēli sakustas un izrāda liģsmību. Acis mirdz prieks un sejas smaids. Mirdza klusē brīdī, nepaceldama skatu.

Lāčplēsis tuvodamies Mirdzai.

Ir prieks un sāpes tavā stāstā
Un gaviļlaimes vēsts mums tika.
Teic savas sāpes, spēks mans celsies,
Lai viņas klīdinatas beigtos.

Mirdza klusak, ar domam.

Ak, zaļā rītā
Man gredzens zuda,
Kā migla apvilka
Saules laukus!
Iet zelta gaitās
Dēli un meitas,
Zelts sauli nīdē
Iz zemes cēlies.
Kaut zinātu saules
Gredzentiņu,
Gan mirdzētu gaišak
Par zeltu ta vara.
Gan mekleju viņu
Pie gudriem tālu,
Gan prasīju tautam
Ļa brīnumvārdu, —
Tik māņus, māņus
Tur sadzirdeju.
Kur meklet viņu,

Kurp vēl lai eju?
Ja dievu ziņā
Man saules gredzens —
Atveriet, varoni,
Man viņa mītni!

Viņa sabrūk pie ziedokļa un apklāj ar rokām seju. Dziļš klusums un balga gaidīšana. Vaidelotes slauka asaras, kaņavīri un varoņi dziļās domās.

Burtnieks.

Še dziļumos sirmos
Ar dziesmu to vedu,
Pēc saules gredzena
Brīnuma meklet.
Ja atrast tai dievu
Veltīto spētu,
Es dzīvību savu
Ar novēletu!

Krīvs pagrieždamies pret ziedokli.

To mums gaismas sākums vēstīs,
To mums vēstīs gaismas dievi,
Ziedoklī ar uguns mēli
Runadami savai tautai.

Krīvs met zaru no tautas vainaga uz ziedokļa. Deviņreiz izšaujas liesma kā mirdzošs gredzens. Klusums un gaidas. Visi raugas uz ziedokli. Krīvs līgsmi pagriežas no ziedokļa pret Mirdzu.

Krīvs.

Gaiši aužas saules audi
Tautai svētku rotu metot,
Dievībā tek katra ilga,
Visas ilgas gaismā pildas,
Līgsmi uguns liesmo vēstot
Veltām skumjam aprimšanos — —
Nav tavs saules gredzens zudis,
Dzīvs tas glabats drošā vietā! Piegriežas ziedoklam.

Mirdza paceļas gaviļēs.

Glabats droši?

Atrasts? Atrasts!

Ļaujiet to apskaut

Ar manu roku! Laimē piespiežas pie Burtnieka.

Virsaīši un tēli līgsmi viens caur otru sarunajas.

Lāčplēsis.

Spēks to sargaja pie sevis.

Imanta.

Kaujā tauta viņu glāba.

Koknesis.

Darbā spožums nesarūsa.

Talivalds.

Gudriba to sevī slēpa.

Viesturs.

Savienībā viņa mītne.

Nameizis.

Šķēpa galā mirdz tas tikai.

Vaidelotis.

Dailē, dailē saules gredzens!

Krīvs atgrieždamies.

Slēpts tas dziesminieka koklē,

Viņa mirdzums skan ar dziesmu!

Burtnieks paceļ kokli, no tās nāk mirdzums, kā zvaigznes kad starotu. Visi pārsteigti lūkojas uz kokli un salasas ap Burtnieku un Mirdzu.

Burtnieks sniedz kokli krīvam.

Dieviem svētita lai kokle!

Krīvs paceļ to augstu rokās; gaišs mirdzums izplūst no kokles
pār visiem.

Katra sāpe, katra moka
Viegla kļūs, kad dziesma augs,
Dziesminieka skaņa dievus
Tautas ceļu sargat sauks!
Un kad saules dienas spodrās
Tumšā naktī ietecēs,
Šaubas savus baigu sapņus
Katrā sirdī pulkiem sēs,
Burtnieks zinās saules malu,
Tā kā sirmā senatnē,
Nepārvarēs viņa dziesmas
Jodu pulki, mūžam ne!
Iztecēs iz nakšu baismas
Saules gredzens mirdzā zaigs,
Saule nāks pār zemes tautam,
Viņā atstaros ik vaigs.
Gadu mūži, sājpu pilni,
Būs kā mantots dārgakmens,
Zvaigžņu pilns un mēnešstaru,
Dievu pārbaudījums sens.
Gaismas sākums, gaismas beigas —
Katram zemes bērnam ļauts,
Mūžu pilnībā un gaismā
Saules dievi tautas sauc.
Dziesminieka koklē dzīva
Katra debess ilga sauks,
Klausot to iz pūķu malda
Pilnībā reiz tauta plauks.
Saules gredzens slēgsies gaismā,
Visi ceļi dievībā
Satecēs ar zemes tautam
Nesapņotā laimībā.

Vipš liek kokli Burtnieka rokās. Praviētiski, lēni, kā sapņos.

Ejiet līgsmi zemes lejā,
Dziesmu tautai sapnis liegs.

Nogrimušo pili dusā

Apņem atkal mūža miegs — — —

Burtnieks un Mirdza ar kokli brīnīdamies un prieka pilni nāk uz priekšu. Ap tēliem un varoņiem metas kā miglajs, visi atspiežas pie stabiem vaj noliekas pie ziedokļa; miegs pārņem visus; uguns ziedokli nodziest; zaļganmelna krēsla list kā strau mem caur pils spraišļiem un logiem, kamēr viss pulks pazūd tumsā. Burtnieks un Mirdza ir pils ejā vieni. Kokle izstaro baltu gaismu un viņas spožumā redzamas velves un alas. Laimīgi staro Burtniekam un Mirdzai acis un sejas. Viņi grib abi lūkoties koklē. Ejas dziļumos un alās pamirdz, kā baigas acis, zaļgas un sarkanas liesmiņas.

Mirdza sniedzas pēc kokles.

Ļauj man lūkoties kā dzelmē
Manas laimes dziļumā.

Burtnieks.

Tu man dzelme, tu man saule,
Tu man dziesma saldakā!

Mirdza pieglauzdamās.

Mana mīla tevi meklēs,
Tā kā sauli auseklits.

Burtnieks.

Tava roka būs ap mani
Baltābola vaiņags vīts.

Mirdza

Mūsu laime druvas ziedos,
Ābeļdārzu baltumā.

Burtnieks.

Mūsu mīla saules rietā,
Rīta blāzmas atmirdzā.

Mirdza.

Tā kā mēnešgaisma miglā.

Burtnieks.

Tā kā dimdošs saules spēks.

Mirdza.

Tā kā klusa lauku daina . . .

Burtnieks.

Tā kā jūra plūdumā.

Mirdza.

Kopā mēs, kur ezers zvīlo
Un kur birzes šalkojums.

Burtnieks.

Sila vērēs laimes teika,
Ozolajā sapnis mums . . .

Mirdza.

Tava balss ik vēja šalkā
Manim mīlas vārdu teiks.

Burtnieks.

Debess mākonīts ik baltais
Manu mīlas sapni sveiks.

Mirdza.

Tavās rokās pils man droša.

Burtnieks.

Tavā smaidā dziesma man.

Mirdza.

Tava dziesma reibinoša . . .

Burtnieks.

Tavā mīlā dusa man.

Mirdza.

Tu — mans atpestitais drošais.

Burtnieks.

Skats tavs — brīnumteika man . . .

Mirdza.

Tu kā pūķu kāvejs varons.

Burtnieks.

Tevī manas ilgas tvan.

Mirdza.

Tavā koklē manas ilgas.

Burtnieks.

Man tavs saules gredzentiņš!

Mirdza.

Nu ar saules varavīksnu

Mūsu laimi apjož viņš. Viņa cieti pieglaužas

Burtniekam. Viņu sejas mirdz kokles spožumā kā apstarotas.

Jodi un sumpurņi un pūķi lien iz velvem un apstāj
pirgadamiē Mirdzu un Burtnieku. Šņākšana un rūkšana un
jauni smieklī. Visa eja pilna ar ķēmiem, kuņi mācas ap zemes
bērniem.

Burtnieks kā atmozdamiē.

Steigsimies, kur saules diena! Ierauga jodus.

Ak, ap mums ir jodu pulki!

Mirdza izbailēs.

Ak, baigas domas

Sirdi man apņem.

Burtnieks viņu vadīdams.

Gan zudīs tie tumsā:

Mums saules gredzens!

Pirmais velns dzeltens; pieskriedams.

Tveriet to ākstu, to dainotāju! He, he!

Otrais velns melns; pieskriedams.

Zņaudziet to ķēmu, tas mūsu varā!

Trešais velns sarkans; pielēkdams.

Grābjiet tos abus, lai nepaliek pēdu!

Aiz trijiem velniem mācas pulks citu velnu un sumpurņu.
Raganas skriēn riņķos pār ceļu Burtniekam un Mirdzai. Nir-
dzīgi smieklī un zobu klabinašana! Peleka un iesarkana migla
sāk pildīt visu eju.

Mirdza piespiezdamās pie Burtnieka.

Te visi spēki

Iz tumsas mītnes!

Nakts savelkas baiga,

Man nojaudas skumjas . . .

Burtnieks.

Mēs bruņoti stipri,
Mums saules gredzens
Skat, skat, kā atlec
No kokles gaismas! Viņš gainas ar kokli, no ku-
ras spoža gaisma krīt uz jodiem un sumpurpiem. Kur gaisma
pamirdz, visi bailēs atlec un kaukdami pazūd.

Dzeltenais velns tuvāk.

He, he, he! Mācieties pulki, gāžaties droši!

Melnais velns tuvāk.

O, ho, ho! Žņaudzaties ķēdē!

Sarkanais velns tuvāk.

Hi, hi, he! Izspļaujiet ģiftis! Izmetiet guni!

Visi kori.

Izspļaujiet ģiftis! Izmetiet guni! He, he, he!
Viņi spļauj uguni un mācas arvien tuvāk un atlec atkal no
Burtnieka kokles spodruma.

Burtnieks vairīdamies.

Steigsim pa kāpšļiem
Uz saules gaismu!

Viņi dodas pa akmens kāptuvem uz augšu. Priekšā parādas
pulks sumpurpu, uguni spļaudami.

Mirdza paklūp.

Ak, nāves elpa!
Sirds pilna baismu.

Burtnieks droši.

Šai saules lokā
Mēs glābti droši,
Drīz būsīm, kur diena
Mirdz uzvaroši! Vairas ar kokli.

Dzeltenais velns atlec sāpēs.

Ai, ai, nava veicams, kam kokle rokā!

Melnais velns.

Viens pieder mums! Ta līgavu grābsim!

Sarkanais velns.

Viens mūsu varā! He, uguni spļaujiet!
Visi uzmācas Mirdzai, spļauj ugunis un met čūskas.

Mirdza saklūp uz ceļiem.

Gars, miesa no šaubam
Kā tvanā žņaugta . . .

Velni iekaucas un dej pīrgadamies uzvaras priekā.

Burtnieks liek kokli Mirdzas rokās.

Nem, līgava, kokli,
Ar viņu tu dzīva!
Man nāves tiesa —
Tu — raisīta brīva.

Mirdza paceļas kā atjaunota.

Spēks atmirdza sirdī!
Jel pacelies, steigsim;
Drīz ielejas zaļas
Un kalnus sveiksīm!

Burtnieks pagurdams.

Iz kokles skanēs
Tev vārdi mani,
Pār viņiem skaļak
Vēl sauļu zvani . . .
Viņš pakrīt ceļos uz akmens kāpšļiem.

Velni gavilēs iekaukdamiēs.

To ķēmu
Grābjiet,
Tas mūsu
Rokā! He, he, he!

Viss pulks rēc no prieka.

He, he, he, he! Ehe! Ho, ho!

Mirdza atgriezdamās.

Kas mana dzīvība,
Ja tu šē mirsti!

Burtnieks.

Tev dzīvības vārdi
Gredzenā cirsti.
Iz stīgam skanēs
Tev mīla mana,
Pie tevis nākšu
No nāves tvana.

Raganas un jodi brūk starp viņiem. Burtnieks pakrīt nespēkā
un paceļ rokas pēc Mirdzas kā svētidams.

Mirdza.

Tev nāve zvana . . .
Tu sapnī manā . . .

Ar paceltu kokli viņa kāpj uz augšu, kur atveras kluss dienas
spožums.

Jodi saklūp ap Burtnieku.

Šo sugu žņaugsim,
Šo sugu rausim!
He, he, he, he!

Dzeltenais velns pieskrien. Acu vietā tam karajas lielas zelta
ripas kā naudas gabali. Ar dzelzu rokām tas sagrauj Burtnieku. Melnais un sarkanais noplēš viņa drēbes. Viss pulks
sagrūst ap to un sarausta Burtnieka locekļus, rēkdami kā orgijā. Tad tie sāk dejojot ap Burtnieka miesam. Iz augstumiem sāk
skanēt dziedošs, līgsmības pilns zvans, kā augšamcelšanos vēstīdams. Jodi un sumpurpi satrūkstas un nobēg ar ļauniem
smiekliem alu dziļumos. Klusums nolaižas ap Burtnieku.

Tumši rožaina gaisma līst no augšas, paliek gaišāka un apspīd
gulošo nonāvēto Burtnieku kā asiņu atspīdumā.

Iz augstumiem nemitīgi skan dziedošas zvana skaņas.

Priekšskars.

Epilogs pēc gadusimteņiem.

PERSONAS:

Sirmgalvis,
Dīvi mazi bērni,
Skolotajs,
Zēni un meitenes,
Jaunava,
Jauneklis,
Svešinieks,
Ļaužu pulki.

Visi svētku drēbēs.

Vecas kapenes uz jūras krasta.

Līgsmi gaviļu svētki tautai. Pa labi zaļš, spēcīgs ozolajs. Pakalne ieslīpi uz labo pusi, kur tālumā redzama jūra saules vizmā. Gaiša ziedona diena. Ozolos veca kapsēta. Akmeņu plates, apsūņojušas obeliskas ar iegrieztiem rakstiem. Piemīņas stabīpi un apaji, puķem apauguši kapu kalniņi, kurganiem līdzīgi. Nomīditas tekas šurp un turp starp kapiem. Pa vidu lielaks ejams ceļš, kas aizlokas uz jūras pusi un pa kreisi ieiet ozolajā.

Sirmgalvis nāk pa kreisi, uz spieķa atspiezdamijs; ar viņu dīvi mazi bērni — zēns un meitene; abiem pilnas rociņas skaistu ziedu.

Sirmgalvis.

Še klusā malā klusi nāciet,
Te burtnieki un dziesmas dus . . .

Zēns meitenei.

Te burtnieki un dziesmas . . .

Meitene lēni.

Te klusi ejam . . .

Sirmgalvis.

Nu varat savus ziedus nolikt,
Te ziediem, gaismai pieder viss.

Meitene.

Kur, vectēv, lai es lieku savas vijolites?

Zēns.

Kur es sarkanās rozes lai nesu?

Meitene.

Kur zilos zvaniņus?

Zēns.

Kur baltās lilijas, vectēv?

Sirmgalvis.

Ak, bērni, nemeklejiēt velti:
Ikkatrā kapā mīļa sirds,
Vispāri redziēt zilo telti,
Vispāri debess stari mirdz.
Ikkatra sirds bij ziediem rada,
Ikkatru mūsu sirdis sveic, —
Kas mūsu soļus šurpu vada,
Tas gars ik kapa kopu sveic.
Ikkatra dziesma cilā krūtis,
Ikkatris akmens sapni nes,
Ikkatram burtniekam lai saule
Šos ziedus jūsu rokā nes.

Meitene klusi.

Es likšu te pie sūnu akmeņa.

Nometas ceļos un noliek savus ziedus pie kapa akmeņa.

Zēns klusu.

Te nav neviena burta. Te es likšu rozes.

Nometas pie apauguša kalniņa un noliek savas puķes. Brīdi
klusums. Abi bērni ceļos; sirmgalvis domās.

Meitene pieceļas, pieiet pie sirmgalvja un pieķeras pie rokas.

Ko vēl mēs dosim burtniekiem?

Zēns tāpat pieķerdamies pie otras rokas.
Ko atnest vēl, vectēv?

Sirmgalvis.

Cik nāksim vēl pie viņu kapiem,
Lai viņu dziesmas sirdīs mums.
Tas vairak būs kā ziedu balva,
Kā visudārgais vēstījums.

Meitene.

Es nākšu ar viņu teikam.

Zēns.

Es ticešu viņu dziesmam!
Aiziet pa labi un apstājas zem koka kā gaididams.

Svešinieks nāk pa kreisi, ceļa soma plecos, rokās spieķis;
apputejušas drēbes. Puķes.

Sauc tālums mani nezinamais,
Sirds bezgalīgiem sapņiem tic;
Gars trauc un miesa saules mērķos,
Kur viss, kas alkts, būs piepildīts.
Kas tautas raisīja no lāsta,
To gars man cīņās līdzī būs.
Te, svētie, klusie dziesminieki,
Es ceļā apsveicinu jūs! . .

Noliek puķes un noskūpstā kapa akmeni. Aiziet pa labi pie
sirmgalvja un bērniem.

Jaunava un jauneklīs uznāk pa kreisi.

Jaunava noņem vaiņagu no galvas.

Te nolikšu šo vainadziņu,
Tas viņu skaidribas bij pilns.
Uz rītdienu lai aiznes sapņus
Kā saule viņu dziesmu vilns.

Noliek vaiņagu uz kāda kapa un roku rokā abi aiziet pa labi.

Skolotajs un pulks skolēnu. Zēni un meitenes uznāk
puķu vītnem rokās. Klusi, svinīgi un svētuma bija pilni.

Skolotajs iedams caur kapenem.

Te, bērni, tautas dziesmu vara,
Te mūsu laimes brīvojums;
Te mūžu nākt ar svētu dziņu
Kā saules dieva namā jums!
Ar tumsu ciņā viņi krita,
Bet viņu pestīšanas vārds
Ikkatrā sirdī karsti zīmets,
Kā neizdzēšams uguns sārts.

Noliekdamiēs pie kāda piemīņas staba.
Tas ugunī ir sadedzinats,
Tam sirds kā zvaigzne gaiša bija . . .

Kāds zēns.

Es gribetu sev viņa sirdi! Es gribetu tikt ugunī
sadedzinats!

Meitene liek puķes uz kapa.

Skolotajs noliecas pie kāda cita kapa.

Šis bada nāvē nobāleja,
Jo patiesību nesa viņš . . .

Kāds zēns.

Es viņam līdzī nobāletu!

Skolotajs pie cita kapa.

Tas zelta varas žņaugts bij nāvē,
Jo karā tas pret zeltu bija.

Kāds zēns burtodams.

To tumsas varas valgiem žņaudza . . .

Kāda meitene uzliek puķes.

Tam balti ziedi tagad lemti. Surp nesiet, šurp!

Kāds zēns pie cita kapa.

Sirds pārdurta tam bij ar šķēpu . . .

Meitenes.

Surp rozes, rozes sarkanās! Liek puķes.

Kāda meitene noskūpstā kapa akmeni.

Sirds, sirds . . .

Kāda cita tāpat noskūpstā.

Sirds . . . aizraujas raudās un apsedz acis.

Skolotājs pie apauguša kalniņa.

Te vārda nav, ne zīmes kādas,

Tak dziesmās viņa dvēse skan . . .

Meitenes noliek vaiņagus.

Te saules puķu vaiņagus! Vēl, vēl!

Uz visiem kapiem tiek likti kroņi un mesti ziedi. Daži skūpstā kapu akmeņus. Bērni pieķeras skolotājam pie rokas un jautā.

Viņš ved tos un rāda.

Skolotājs bērnu vidū.

Sev viņu spēku ņemsim līdzī,

Tas nemirstīgs kā saules spēks!

Bērni iedamī viņam līdz.

Mēs viņu spēku ņemsim līdzī . . .

Skolotājs apstājas zem ozoliem.

Te dziesmu svētkus sagaidīsim —

Būs skaņam līdzī katrā sirds.

Kāds zēns pakāpdamies uz kalniņa.

Nāk pulks aiz pulka! Pulks aiz pulka!

Tālumā tikko sadzirdama pa labi tautas himna dimdošos akordos; lēnam tuvojas skaņas. Bērni vīcina lakatiņiem un ceļ vaiņagus, kā ko gaidīdami. Sirmgalvis paņem mazo meiteni uz rokam. Visi raugas ozolos pa labi.

Kapsētā sāk nākt ļaužu pulki pa celiņiem un tekam. Vīri un sievas un mazi bērni cieši pie vecakiem. Jaunavas un jaunekļi baltās drēbēs ar vaiņagiem rokās. Puķes tiek mestas uz burtnieku kapiem . . . Tad ļaudis pašķīras. Dziesmu svētku gājiens nāk kapsētā. Jaunavas ar vaiņagiem. Vīrieši ar karogiem un ozolu zariem. Tautas himna skan no tūkstošiem. Dziedadams dodas pulks pār kapenem. Vaiņagi un puķes tiek mesti uz kapiem, tā ka kapu kopas pilnīgi pazūd. Karogi baltī vizmo saulē un vēsmas plīvinatī izplešas. Gājienam nava beigās redzamas.